

*i Blomsterkungens
lummiga salar*

*– Välkommen att lära känna
Linnéstaden Uppsala.*

*Ingenstädes i utlandet har jag funnit
en trakt, som är rikare än vårt land på
märkvärdigheter i naturens rike; intet,
som kan uppvisa så många, så häpnads-
väckande naturens mästerverk!*

Ur installationsföreläsningen vid Uppsala universitet 1741 av Carl von Linné

Upplev Uppsalas gröna gåvor

– FÖRUNDRAS ÖVER ALLT, ÄVEN DET MEST VARDAGLIGA, sa Carl von Linné. Idag säger vi mindfulness eller Fånga dagen! Linné var före sin tid i mycket. Hans budskap var att du ska iaktta och vara nyfiken på det du ser omkring dig. Då kommer du aldrig att ha tråkigt i hela ditt liv!

Carl von Linné är en av världens mest kända vetenskapsmän. Han föddes och växte upp i Småland, men det var här i Uppsala han studerade, forskade, undervisade och levde i nästan 50 år.

Carl von Linné var både läkare, botanist, geolog, zoolog och filosof. Han reste, iakttog, antecknade, testade, analyserade och skrev, precis som vetenskapsmän alltid gjort och gör än idag.

Linné blev redan under sin livstid världsberömd för sin forskning, men också för sin pedagogiska förmåga: Han älskade att förmedla kunskap till andra. På många sätt var hans syn på lärande före sin tid och hans metoder används även idag i den moderna pedagogiken.

Linné är ständigt närvarande och på olika sätt berikar han alla uppsalabor vardag, inte minst genom det unika arv han lämnat efter sig i våra parker. Kanske har också Uppsala formats efter Linné: Nyfikenheten, upptäckar-

andan och lusten att möta människor från hela världen är något som vi uppsalabor är stolta över.

Därför vill vi också gå i Linnés fotspår och dela med oss till dig. Vi hoppas att den här broschyren ska ge dig inspiration och lust att vilja utforska Linnés Uppsala, och söka mer kunskap om Linné och hans bidrag till hur vi lever våra liv idag. Välkommen att uppleva Linnés parker och trädgårdar ensam, med vänner och familj eller tillsammans med någon av Uppsalas kunniga Linnéguider!

Linné på en minut

CARL VON LINNÉ SKAPADE REGLER för att ordna och namnge naturens arter, och grunderna är viktiga än i dag i hela den vetenskapliga världen. Linnés mest kända verk heter *Systema naturae* där han ordnade naturens tre riken: växter, djur och mineraler. I Sexualsystemet inordnade han växterna efter antal ståndare och pistiller. Det gjorde honom berömd under hans livstid men används inte alls idag. Tvånamnsprincipen, där varje art ges ett namn med två delar (släktnamn och artepitet), används däremot fortfarande.

Linné beskrev sig själv som en liten, ganska mager person med stort huvud, bruna mycket intensiva ögon och brunt, rakt hår. Det stämmer väl med många av hans vänners och kollegors beskrivningar av honom, just hans ögons intensitet och klara, öppna blick sägs ha gjort stort intryck.

HÄR ÄR NÅGRA VIKTIGA ÅRTAL FRÅN LINNÉS LIV OCH KULTURARV:

FÖDD: 23 maj 1707 i Råshult, Småland som Carl Linnaeus.

DÖD: 10 januari 1778 i Uppsala, Uppland. Begravd i Uppsala domkyrka.

FAVORITBLOMMA: *Linnaea*, *Linnaea borealis*, uppkallad efter honom själv och numera Smålands landskapsblomma.

GILLAR: Smultron!

FAMILJ: Hustrun Sara Lisa och barnen Carl, Lisa Stina, Sara Lena, Lovisa, Sara Stina, Johannes och Sophia, av vilka Sara Lena och Johannes dör som barn.

1728: Börjar studera medicin vid Uppsala universitet.

1735: Blir medicine doktor och ger ut *Systema naturae*.

1741: Blir medicinprofessor i Uppsala.

1743: Flyttar till Botaniska huset i nuvarande Linnéträdgården.

1753: Lanserar tvånamnsprincipen i verket *Species plantarum*.

1758: Köper gårdarna Hammarby och Sävja utanför Uppsala.

1762: Carl Linnaeus blir adlad och byter namn till Carl von Linné.

1788: Linnean Society of London grundas. Hos dem finns stora delar av Linnés samlingar.

1917: Svenska Linnésällskapet grundas.

2007: Uppsala, Sverige och Världen firar Linnés 300-årsjubileum.

2010: Sveriges regering påbörjar nominering av Linnés kulturarv till världsarv.

KÄNDA VERK: *Systema naturae*, *Species plantarum*, *Genera plantarum*, *Philosophia botanica*, *Flora Svecia*, *Fauna Svecia*, *Materia medica*, Lappländska resan, Öländska och Gotländska resan.

Linnéträdgården

– en unik oas mitt i stadens brus

LÄMNA STADSBRUSET OCH KLIV IN i Carl von Linnés vardagsvärld bakom planket på Svartbäcksgatan. Det var här han bodde, forskade, undervisade och skrev sina brev till människor runt om i världen. Vad det är som döljer sig bakom det höga, gröna träplanket? Jo, där bakom finns Sveriges äldsta botaniska trädgård som grundades 1655 av medicinprofessorn Olof Rudbeck den äldre. Numera kallas den Linnéträdgården efter Carl von Linné, men på hans tid var det Uppsala universitets akademiträdgård.

En oas i staden

Planket avskärmar Linnéträdgården från yttervärlden och gör att man förflyttar sig från stadens puls, in i 1700-talet och hjärtat av Linnés gärning. Här bodde och arbetade Carl von Linné i 35 år. Linnéträdgården är en av Uppsalas mest unika oaser. Vare sig du är på lunchpaus från jobbet eller trädgårdsfantast från när eller fjärran kan du här hitta din egen stund av inspiration och avkoppling.

Noggrann restaurering

Här trängs mycket på en liten yta. Mer än 1300 arter av svenska och utländska örter, träd, buskar och häckar. Fleråriga och ettåriga. Några börjar blomma tidigt på våren och sedan avlöser de varandra hela sommaren.

Rabatterna är planterade enligt Linnés sexualsystem och här odlas bara växter som man vet att Linné odlade. När det nybildade Svenska Linnésällskapet restaurerade Linnéträdgården i början av 1900-talet, följde man Linnés noggranna anteckningar, skisser, avhandlingar och brev.

Det akademiska orangeriet

Anledningen till att universitetet höll sig med en akademiträdgård var framförallt odlingen av läkeväxter för medicinsk forskning och utbildning. Enligt Linné var ett orangeri mycket viktigt i en akademiträdgård och därför lät han uppföra ett sådant där känsliga växter kunde förvaras under vintern.

Världskänt besöksmål

Idag är Linnéträdgården med orangeriet och Linnémuseet ett av Uppsalas internationellt mest kända besöksmål. Trädgården är öppen för besökare maj-september, resten av året vilar den. Orangeriet kan hyras för konferenser och fester året om. En helg i augusti är det 1700-talsmarknad, då trädgården intas av människor i tidstypisk mundering, med bland annat historiska lekar och annat spännande. I sommarrestaurangen kan du få mat, ta dig en fika, en drink eller en tango under lindarnas tak.

Linnémuseet

– här föddes den moderna biologin

I TJÄNSTEBOSTADEN I BOTANISKA HUSET, numera Linnémuseet, skedde merparten av Linnés arbete. Huset är ett levande dokument över livet på 1700-talet och en ovärderlig vetenskaplig gärning.

Linnémuseet har bevarat den speciella atmosfären från Linnés tid. Handmålade linneta-peter, tidstypiska bröst-paneler och många av Linnés möbler och föremål förstärker känslan av att kliva rakt in i 1700-talet. Här satt han på sin kammare och skrev vetenskapliga skrifter och brev till vänner och bekanta som skickade honom plantor och frön från världens alla hörn. Här gick han ut i trädgården och följde årstidens växlingar, tittade, funderade och skrev. Här höll han privatundervisning med trädgårdens växter nära till hands.

Det var ett välbärgat hem och Linnés hustru Sara Lisa von Linné styrde det stora hushållet med fast hand. Förutom de fem barnen hade de ofta gäster till vardags och fest och ett antal drängar och pigor till hjälp. På våren blommar fortfarande den sibiriska nunneörten framför

Linnémuseet som Linné sådde i tron att det var löjtnans-hjärta, och som med myrors hjälp har spridits runt om i Uppsala.

Museet invigdes 1937 efter en omfattande restaurering och drivs idag av Svenska Linnésällskapet. Linnéträdgården och museet har en gemensam butik. Där finns souvenirer och presenter samt ett rikt urval av böcker om och av Linné.

Vetenskaper äro alltså det ljus som uplyser folk som i mörkret vandra, ock låter dem se med klara ögon och höra med öppna öron.

Botaniska trädgården

– levande lärobok för alla sinnen

BOTANISKA TRÄDGÅRDEN ÄR ETT LEVANDE MUSEUM med vanliga och exotiska växter från hela världen. Här kan du både på egen hand och tillsammans med kunniga trädgårdsmästare få uppleva blommor och växter med alla sinnen. På sommaren är trädgårdscaféet en lummig oas med smarrig fika och lunch.

I Botaniska trädgården kan du se trädgårdsstilar från olika tidsepoker och från olika delar av världen. Här finns allt från den storstilade barockträdgården från 1600- och 1700-talen till 2000-talets nytillskott – Blomväxternas släktträd och ett stort skandinaviskt stenparti. Det vackra, det konstnärliga och det kreativa får stort utrymme. Linné använde skönhetsupplevelser för att hjälpa hjärnan att lättare förstå och lära sig nya saker, vilket dagens pedagoger håller med om.

Följ årstidens växlingar

I ”Botan” händer det saker hela tiden. Årstiderna kommer och går. Fröer och lökar sätts, växer upp och vissnar ned. Hela processen är öppen för dig att ta del av, året runt. Botaniska trädgården vill vara en levande lärobok med inspiration, rörelse och lek. I skolträdgården kan skolor och förskolor tillsammans med trädgårdens personal få plantera tulpanlökar och växter, skörda grönsaker och gräva rabatter. Prova frön, örter, grönsaker och blad. Fundera, lukta, lyssna, smaka och känna. När du lär dig ska alla sinnen vara med, sa Linné!

Från slott till universitet

Botaniska trädgården var egentligen slottsträdgård till Uppsala slott, men donerades till Uppsala universitet och rustades efter Linnés död. Idag odlas 8 000 olika arter, för undervisning, forskning och bevarande av biologisk mångfald.

Tempel till Linnés ära

I Botaniska trädgården finns också olika byggnader. I barockträdgården ligger det ståtliga Linneanum som byggdes till Linnés ära, på initiativ av Linnés lärjunge Carl Peter Thunberg. I Linneanum ligger orangeriet där man lagrar känsliga växter på vintern. Sommartid flyttas växterna ut i trädgården och då brukar praktsalarna erbjuda konstutställningar, konserter och fester.

Tropisk vintermagnet och lummigt trädgårdscafé

I Tropiska växthuset finns Uppsalas enda regnskog med palmer, kaffetråd och orkidéer. På våren kan du höra pilgiftsgrodornas flöjtande och i augusti se jättenäckrosen blomma. Trädgårdsmästarnas hundra år gamla bak- och bykstuga är numera det lummiga trädgårdscaféet Victoria med fika, smörgåsar och sallader ofta dekorerade med med ätliga blommor från trädgården.

Evenemang och händelser

Under hela sommarhalvåret händer det mycket i Botaniska trädgården. Det kan vara boulemästerskap, utställningar i trädgården och orangeriet, skattjakter, kurser och konserter. En söndag i augusti är det Botans dag med växtmarknad och odlartävlingar.

Linnés Hammarby

– en utflykt till 1700-talets lantliv

NJUT AV LUGNET PÅ LINNÉS HAMMARBY som var Carl von Linnés och hans familjs hem på sommaren. Här kan du uppleva den lantliga 1700-talsmiljön, både i husen, trädgården och i kulturlandskapet runtomkring brukas som på Linnés tid.

På Hammarby kunde Carl von Linné leva ett mer avslappnat lantliv. Det berättas att han ibland tog emot sina studenter från staden i bara nattskjortan när de skulle ut på morgonpromenader. Linnés Hammarby ligger 15 km sydost om Uppsala och var familjens lantliga tillflyktsort från stadens oväsen och ohälsosamma miljö. Här kunde Linné också odla och experimentera med många växter som inte fick plats i akademiträdgården på Svartbäcksgatan.

Växtplanscher uppåt väggarna

Hammarby är stilmässigt en av Sveriges bäst bevarade 1700-talsgårdar. Bostadshuset, byggt 1762, är öppet för visningar sommartid. Linné har låtit tapetsera väggarna med växtplanscher istället för tapeter, både i arbets- och sovrummet, något som inspirerat flera av vår tids designers.

Linnés växter lever kvar

Idag finns här ett 40-tal linneanska växter som Linné planterade eller som är direkta avkommor av hans planter. Det är den största levande linneanska växtsamlingen i världen och gör Hammarby unikt. Det sibiriska äppelträdet finns fortfarande kvar på gårdsplanen och Linnés trädgård är idag en park full av hans exotiska växter.

Upplev, smaka och prova

I köksträdgården odlas samma arter som på Linnés tid. De skördas och säljs varje år vid speciella evenemangsdagar då du också kan få se fårklippning, prova på att karda och färga ull eller lära dig mer om äpplen. Väster om bostadshuset ligger idag en fruktträdgård där man bevarar äldre äppelsorter för framtiden.

Odlingsrikt jordbruk

Efter Linnés död flyttade hans familj hit på heltid och övertog det jordbruk som hittills hade skötts av arrendatorer. Hammarbys jordbruk bestod som mest av 340 hektar och försåg familj och kreatur med spannmål och bete. I köksträdgården odlades frukt, grönsaker och växter som sparades för vintern, till exempel den näringsrika kålen, kålrot och humle till öltillverkningen.

”Mitt palats i himlen”

Runt Hammarby finns många små stigar där du kan vandra runt. Missa inte det lilla naturliemuseet uppe på berget en bit bakom bostadshuset med utsikt över åkrarna. Det uppförde Linné som en brandsäker förvaring för sina samlingar och här undervisade han också sina privatelever.

Vandring och fika

Markerna runt Hammarby är kulturresevat där man återskapat 1700-talets jordbrukslandskap. Vandra längs Kulturstigen och se både tvåsädesbruk, slåtteräng och utmark. En av Linnéstigarna, Danmarksvandringen, leder från hamnen i centrala Uppsala ut till Linnés Hammarby. Varför inte anlita någon av Uppsalas kunniga Linnéguider för en vandring i landskapet och avsluta med fika i besökscentret? Här finns café med ljuvliga bakverk och en butik där du kan inhandla böcker, vackra kort, växtpressar, spel, teer och andra unika souvenirer från Linnés Uppsala. Orkar du inte gå hela vägen, kan du pausa i Linnés Sävja som du kan läsa mer om på sid 15 och 20.

*Håll min lund som jag planterat
i din tid wid macht, och om träd
utgå sätt där andra i stället.*

Linnés Sävja

– *det lantliga lugnet för en stressad själ*

CARL VON LINNÉ KÖPTE TVÅ LANTEGENDOMAR ÅR 1758, Hammarby och Sävja. Dessa var investeringar för framtiden så familjen skulle ha boende och inkomster efter Linnés död, då de inte längre kunde bo i professorsbostaden i Akademiträdgården. Idag är Sävja en lantlig kulturidyll med gårdscafé, museum, örtagård och kulturevenemang.

Hammarby var familjens lantegendom där Linné både arbetade och tog emot besökare och studenter. Sävja var en skogsegendom, vars virke troligen användes till det nya huset på Hammarby, och på Sävja lät Linné bygga till två nya bostadsrum. Kanske var de tänkta att hyra ut till studenter, men kanske drog sig Linné också undan här ibland för att leva lantliv utan familjen, vidareutveckla sina teorier och skriva nya avhandlingar. Här kunde han vara ostörd, här fick själen ro. Det var också till Sävja som Linné tog sin sista tillflykt när han kände att livet var på väg att ta slut.

Museum, kultur och guidning

Linnés Sävja har ett sprudlande kulturliv under sommaren med konstutställningar, konserter och aktiviteter. Linnés boningshus är idag museum och på gårdsplanen finns en gammal ask som Linné planterade. Museet samt läkeväxterna i Linnés örtagård visas under sommaren.

För barnen finns både får, hästar, hund och höns att försiktigt bekanta sig med. Du kan också boka en Linnéguide i tidsenlig dräkt som tar dig med på en vandring från Uppsala mot Sävja längs en av Linnéstigarna, Herbatio Danensis. När ni kommer fram smakar det gott med härlig fika eller lättare lunch i gårdscaféet.

Gränby Linnéminne

– platsen för kvinnorna kring Linné

PÅ GRÄNBY LINNÉMINNE FÅR DU VETA mer om kvinnorna kring Linné. Du kan också vandra längs Sara Stinas stig och få veta mer om hur kvinnor och barn hade det på en 1800-talsgård.

På Linnés tid fick kvinnor inte studera, men det fanns många kvinnor som var intresserade och duktiga. Linné, som hade många döttrar, tyckte det var bra att kvinnor sysslade med botanik och översatte därför sexualsystemet till svenska. Han till och med ansåg att kvinnorna skulle föra botaniken framåt, eftersom de enligt honom var närmare naturen. Han brevväxlade med många kvinnor i sitt nätverk och uppmuntrade dem i deras arbete.

I pappas fotspår

Den av Linnés döttrar som var allra mest intresserad av att gå i pappa Carls fotspår var Lisa Stina von Linné. När hon var 19 år såg hon något mycket märkligt ute på Hammarby. Det såg ut som att indiankrassens blommor liksom blixtrade i skymningsljuset. Linné hjälpte henne då att skriva en uppsats om detta som publicerades. De trodde att det gick elektricitet genom blommorna, men det var i själva verket ett optiskt fenomen orsakat av blommornas färger.

Konst markerar minne

Gränby Linnéminne invigdes 2003. En av Carl von Linnés döttrar, Sara Stina von Linné, bodde på Gränby gård 1798-1835. Huset hon bodde i brann ner 1972 och markeras idag av ett konstmonument, skapat av Anette Wixner och Bodil Gellermark. Trädgården finns kvar och är idag betesmark för den närbelägna 4H-gårdens djur. Några av de växter som finns här idag är troligen hämtade av Sara Stina från Hammarby, till exempel hästkastanj, krollilja och hammarbytaklök. I det stora grönområdet runt platsen kan man ännu urskilja de åkrar som hörde till gården.

Sara Stinas stig

Sara Stinas Stig i Gränby är gjord för barn. På skyltar ledsagas man av Sara Stina von Linnés piga. Hon berättar om vad kvinnor och barn gjorde i jordbruket och om hur landskapet såg ut i början av 1800-talet. Pigan presenterar också några kvinnliga botanister som Carl von Linné hade kontakt med. Efter promenaden kan man fortsätta att leka och uppleva på 4H-gården alldeles intill.

Lek Linnés lärjunge för en dag

– välkommen att upptäcka Linnéstigarnas mysterier!

OM DU VILL HA EN HEL DAG i Carl von Linnés anda kan du vandra en av de åtta Linnéstigarna som vill bjuda på upptäckarglädje, kunskap, motion och rekreation. Eller plocka fram barnasinnen, tag med mobilen och hitta de hemliga skatterna. På de nya Linnéstigarna får du använda all din nyfikenhet och upptäckarlust!

Under den varma årstiden flyttade Linné ofta ut delar av sin undervisning och vandrade ut med sina studenter i naturen för att de skulle få se arternas naturliga växtplat-

ser. Men han ansåg också att vi mår bra av att röra oss i friska luften! De åtta vandringarna var nogt planerade så att studenterna skulle få se olika naturtyper under säsongen. Inför en vandring samlades studenterna och Linné gav dem olika uppgifter. En student antecknade till exempel allt som sades och gjordes. Dagens Linnéstigar baseras på de protokoll som fördes under vandringarna och hållpunkterna är Linnés egna undervisningsplatser.

Nästan 350 av de växter Linné visade finns fortfarande kvar längs vandringarna som går genom skogar, över åsar, längs med fält och åar. Så tag på dig bekväma kläder, oömma skor och packa ryggen med matsäck!

Vandra i Linnés fotspår

Linnés åtta vandringsstigar, kallade herbatationer, är alla uppmärkta. Längs Danmarksvandringen, Gottsundavandringen, Vaksalavandringen och Jumkilsvandringen finns informativa skyltar. Här får du råd och tips för att känna, lukta och se allt som finns att uppleva i naturen. På den nedre delen av skyltarna finns kunskap om Linné, gåtor och tips som riktar sig speciellt till barn. Du kan välja att gå en etapp i taget, eller en heldagsmarsch. Längs vägen finns även berättelser som du når med din telefon.

Gå på skattjakt

Ultunavandringen, Hågavandringen, Gamla Uppsala-
vandringen och Husbyvandringen är lite annorlunda
än de första fyra och vänder sig speciellt till barn. Du
behöver inte gå hela sträckan, det finns startpunkter
och knutpunkter där man kan återsamlas. Längs vägen
finns olika uppgifter att lösa och här och där finns det
platser där det händer spännande saker. När du löst de

olika gåtorna får du platsen för den hemliga skatten. Du
kan hämta skattjaktskartan på Biotopia i Vasaparken, på
stigens startpunkt eller ladda ner den från webben. På
Biotopia kan du också låna en GPS. Längs vandringarna
har du "Linné" som guide i mobiltelefonen. Telefonnum-
ret finns på de olika knutpunkterna, och det kostar som
ett vanligt samtal.

De åtta vandringarna

GOTTSUNDAVANDRINGEN startar idag vid Gläntan i Stadsskogen. Här kan du blicka ut över det nu bebyggda Norby kärr där Linné visade hjortron. Efter en promenad genom stadsskogen vandrar du vidare längs Hågaån. Vandringen slutar vid Lurbo bro och är sex kilometer lång.

ULTUNAVANDRINGEN är sju kilometer lång med sex knutpunkter och startar vid Slottstullen. Här har landskapet minnet av istidens framfart kvar. Den modige ger sig ut i träskmarken på Sunnerstaspången där vandringen slutar.

HÅGAVANDRINGEN startar vid Carolina Rediviva och slutar i Håga by. Den är i sin helhet sex kilometer lång med fyra knutpunkter. Platser med allt ifrån stadspuls till den rogivande doften av gödsel. Res i tid och rum från tobaksodling till får och hästar.

DANMARKSVANDRINGEN är sexton kilometer lång, startar i hamnen och leder ut till Kungsängen, där alla kungsängsliljorna blommar i maj. Därifrån följer den Sävjaån mot Linnés Sävja och sedan vidare mot Linnés Hammarby.

GAMLA UPPSALAVANDRINGEN har fem knutpunkter och leder dig från Linnéträdgården över en mil från staden och ut i naturen till Gamla Uppsalas kungagravar. Vågar du kan du smyga fram till träsket Sjödyn, där det sägs finnas ett stort blodsugande monster!

VAKSALAVANDRINGEN är nio kilometer, startar i Nyby och fortsätter över åkrarna och ängarna öster om staden förbi Eke och Jälla. Stigen slutar vid Törnby gård vars inkomster betalade Linnés professorslön.

HUSBYVANDRINGEN börjar vid Finn Malmgrens plats och är 17 kilometer lång med sex knutpunkter. Du kan både cykla och vandra. Lek landskapsdetektiv längs Fyrisån som idag har ett rikt djur och växtliv med bl.a fiskar och sällsynta musselsorter.

JUMKILSVANDRINGEN är den enda vandringen som startar utanför staden. Från Jumkils kyrka går du via Örnäsåra in i skogarna västerut, där man fortfarande kan se linnea blomstra under sommaren. Vandringen slutar vid Studentvilan och är sju kilometer lång.

Kunskapsparken i Ultuna

– lärande i Linnés anda

KUNSKAPSPARKEN I ULTUNA är en skyddad del av det nydanade Campus Ultuna, i skuggan av Uppsalaåsen. Du är välkommen att besöka Kunskapsparken året om.

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, utvecklar kunskapen om allt som lever och växer i vår natur. SLU ligger i området Ultuna som var målet för en av Linnés exkursioner, *Herbatio Ultunensis*. Linné och hans studenter vandrade till den damm som ligger härintill. Där fann de både vattenaloe och dyblad. I dammen odlades ruda, en mycket omtyckt matfisk på 1600- och 1700-talen.

Mötesplats för kunskapssökande

I Kunskapsparken möts forskare, lärare, studenter och andra som är intresserade av park- och trädgårdsskötsel, miljövård och landskapsarkitektur. Kunskapsparken är en demonstrationsanläggning för utbildning och forskning, men är också till för rekreation och inspiration. Den består av staden, trädgården, parken och odlingen. Trädgården innehåller bland annat ovanliga växter som tobak och druvor, men också läkemedelsörter, sommarblommor och häckar. I parken finns möjligheter att provsitta ett trettio-tal olika typer av parkbänkar, se olika stenpartier och ta del av ett flertal rumsavskiljande spaljélösningar.

Pedagogik i Linnés anda

Linné höll ofta sin undervisning utomhus för att studenterna skulle kunna se, känna och uppleva med alla sinnen. Kunskapsparken vill arbeta i just den andan och vara en aktiv levande park som arbetar med utåtriktad kunskapsöverföring.

Utombusföreläsningar

Under den varma årstiden ges öppna föreläsningar en dag i veckan på olika teman. Det kan handla om kompost, blommor, humlor och fruktträd.

Stadsträdgården

– livfull park med historiskt vingsus

STADSTRÄDGÅRDEN ÄR UPPSALABORNAS GRÖNA vardagsrum och är ett självklart utflyktsmål året om. Här finns blomsterplanteringar, stora gräsytor, en utomhusscen, stor lekplats och en mytomspunnen lyckoö i dammen som en gång var tegeltag.

Längtar du efter lugnande grönska och blomsterprakt? Eller vill du se på folklivet en vacker höstsöndag? Stadsträdgården är Uppsalas gröna vardagsrum dit vi alla längtar då och då. Trädgården börjar vid den berömda dans- och nöjeskrogen Flustret och fortsätter längs med Fyrisån. Här kan du ta en öl på Flustrets uteservering, kolla båtar, fiska eller bara sitta på bryggan och dingla med benen i solnedgången. Under sommarhalvåret samlas människor på filtars längs med ån och grillar, spelar frisbee eller bara ligger och solar. Längs ån går en gång- och cykelväg, där du kan ta dig över Kungsängsbron för att se Upplands landskapsblomma kungsängsliljan blomma på försommaren.

Mångfald och härlighet

Tack vare det nybildade Uppsala trädgårdssällskap började Stadsträdgården i slutet av 1800-talet anläggas på den mark som varit både humleträdgård, betesvall och lertäkt. Ju tätare den industrialiserade staden blev, desto

mer behövdes parker för promenader, nytta och förolysamhet. På 1800-talet gillade man det exotiska, konstiga växter och färger. Man hade en fascination inför naturens mångfald och ville visa den i all sin härlighet. Men parkerna var inte för alla, det fanns ofta trädgårdsföreningar som man måste vara medlem i.

Sommarservering hos trädgårdsmästaren

I Gula villan, där det nu är sommarservering, bodde stadsträdgårdsmästaren. På den tiden fick man inte gå på gräsmattorna, och trädgårdsmästarna vakade ständigt över besökarna. Svandammen var mer integrerad med Stadsträdgården, som också innehöll glasade drivbänkar där man odlade stadens blommor.

Mycket att göra

Stadsträdgården är en mycket välanvänd park. Sommartid är det konsert på utomhusscenen Parksäckan minst en gång i veckan, det ordnas ofta gympa, Tai Chi- eller Qigongpass och olika aktiviteter året runt. Intill Parksäckan finns en dansbana där det ordnas dans under sommaren. I Stadsträdgården finns en stor, mycket välanvänd lekplats med massor av lekredskap tillgängliga för barn i alla åldrar, rörliga såväl som mindre rörliga.

Stadsträdgården är också en omtyckt tillflykt för patienter och anhöriga från "Ackis", Akademiska sjukhuset, på andra sidan vägen.

Lycksalighetens ö

Carl von Linné är närvarande även i Stadsträdgården. På hans tid kallades den Tegelhagen och var enligt Linné en mycket fruktbar äng som de passerade på Ultunavandringen. Mitt i en liten perennomgärdad näckrosdamm ligger Lycksalighetens ö. Dammen fanns på Linnés tid och här hittade de flera vattenväxter som Linné har skrivit om. Idag står här en förstorad kopia av Carl von Linnés "plugghäst" ett ergonomiskt utformat arbetsbord som nu tillverkas igen. Ön döptes i början av 1900-talet av Uppsalastudenterna. Kanske fick de inspiration från den gamla folksagan med samma namn som handlar om evig ungdom? Här finns också en mytomspunnen silverpil som sägs vara en före detta trädgårdsmästares promenadkäpp som slog rot när han stack den i jorden.

Rhododendron och rosor

Nära lekplatsen, i skuggan av uråldriga ekar, ligger Rhododendronpartiet som i maj slösar sina färger över besökare och är till glädje för alla humlor. I Stadsträdgårdens södra del finns ett rosarium med massor av rossorter, prydligt märkta med skyltar, men också rikligt med clematis och perenner.

Paradplanteringarna

Uppsala kommun har utarbetat ett blomsterprogram, som bygger på fyra år med fyra olika teman i färg och form som avlöser varandra. Det femte året börjar det om från början igen. Tack vare blomsterprogrammet kan man beställa växter i god tid och vara säkra på att få plantor av god kvalitet. I Stadsträdgården finns huvuddelen av Uppsalas rabatter med sommarblommor, så kallade annueller. Här kan man njuta av årets blomsterprogram mellan april och september.

Vasaparken

– experimentpark för naturälskare

I VASAPARKEN FINNS EN AV UPPSALAS mest spännande lekplatser och med Biotopia intill är detta ett perfekt utflyktsmål för alla vetgiriga naturälskare.

Vasaparken är en experimentpark med plats för lärande, lek och vilsamma möten. En ny damm vid uteserve- ringen, uteklassrum samt bärbuskar och blommor som tilltalar djur, fåglar och insekter.

Vasaparken anlades år 1911 för att visa växtmaterial från olika delar av Sverige. Parken var indelad i tre delar vilka representerade Götaland, Svealand och Norrland. Idag finns det en spännande lekplats i parken och det biologiska museet Biotopia. Inuti museet visas olika utställningar med djur och natur och skaparkraften tar sig uttryck i olika verkstäder med fågelholkar, djurbajs och annat.

Biotopia ordnar ofta händelser i parken, på vintern kan det vara snöskulpturutställning, på sommaren ringmärkning av fåglar och i träden sitter flera olika fågelholkar. Det är alltid mycket barn på lekplatsen, många förskolor söker sig hit varje dag och roligaste lekredskapet är ”Klät- terlinden”. I Biotopias gamla entré finns ett café där du också kan få lättare lunch.

Årummet

– Uppsalas grönskande vattenstråk

VATTEN GER STADSLIVET EN PLATS ATT MÖTAS, tänka, luncha, äta glass, fika och spankulera vid. I Uppsala har vi vårt älskade Årum där vi lever utestadsliv hela sommaren.

Fyrisån rinner genom staden och fortsätter via Flottsund ut till sjön Ekoln. Miljön kring Fyrisån hade stor betydelse för Linnés arbete och flera exkursioner. Åkanten har rustats upp med bänkar, soldäck, bryggor, gräsmattor, planteringar och belysning. Den har blivit uppsalabornas nya gemensamma vardagsrum mitt i centrum som vi älskar att vara vid.

Blommande rum och flödande dramatik

Den första varma vårdagen svämmar Årummet över av soltörstande uppsalabor och resten av den varma årstiden tillbringar vi här så ofta vi kan. Rosénparken, Artedi park och Gotlandsparken blir som små blommande extrarum i kontrast till de dramatiska Kvarnfallet och Islandsfallet. Längs hela stråket står blomsterutsmyckningar och blommande brolådor och olika konstverk ger en ytterligare dimension av upplevelsen. Prova att sitta på Jona, i närheten av Islandsbron, så får du det varmt om baken en kall dag! Årummet har vunnit priser och är en förebild för stadsutvecklare från andra städer.

Stranddrömmar i framtiden

Årummet slutar vid Islandsfallet, men söderut fortsätter åstråket med nyanlagda båtplatser och ramper som gör det enkelt även för rörelsehindrade att nå ner till vattnet. Får vi Uppsalabor drömma vidare, kanske vi snart har en äkta sandpaya med en konstgjord badpool i Fyrisån nedanför Stadsträdgården. I Uppsala vet vi att ingenting är omöjligt.

Gotlandsparken

I Gotlandsparken, alldeles nedanför Gotlands nation står en Gotlandsbagge som Gotlands kommun donerat till Gotlands nation. Den är med sina runda kurvor en omtyckt sittplats.

*Blanda stundom
glädje i dina allvarliga
sysselsättningar.*

Universitetsparken

– samlingsplats för Valborgsfirande

PÅ VALBORG, ELLER "SISTA APRIL" som vi säger, gör kören Orphei Drängar sin gratiskonsert i Universitetshuset. Högtalare leder ut de vackra tonerna från en fullsatt aula till alla som slagit sig ner i Universitetsparken. När "Vintern rasat" ljuv vet man att våren äntligen har kommit till Uppsala!

Universitetshuset byggdes på 1880-talet, och då anlades också Universitetsparken framför. Den är formad efter de romantiska parkideal som rådde i slutet av 1800-talet. Den dåvarande rektorn och botanikern Thore Fries ville ha en pedagogisk park i Linnés anda och lät plantera olika träd så de unga studenterna kunde gå ut och lära sig hur de såg ut. Idag finns nästan 100 träd av mer än 40 olika arter. Drygt hälften av träden planterades när parken anlades. Flera är mutationer av vanliga träd med ovanliga bladformer och färger.

Trädgård med folknöje

Redan under 1700-talet fanns en trädgårdsanläggning med murar i kring. Då fanns inget universitetshus utan här låg den så kallade Exercitiegården. Här kunde studenter lära sig ridning, fäktning språk och dans, och i trädgården ordnades så sent som i början av 1800-talet uppvisningar i gymnastik och idrott för allmänheten.

Rynor och historieprofessor

Här finns även sex runstenar, hittade runt om i Uppland och mitt i parken finns en staty från 1888 av skalden Erik Gustaf Geijer som även var professor i historia vid Uppsala universitet. Universitetsparkens miljö är statligt byggnadsminne.

Engelska parken

– plats för picknick och oömma lekar

I CAROLINAPARKEN, MER KÄND SOM Engelska parken, kan du gärna ta med dig picknickkorgen och den tjocka romanen att läsa på filten. När man väl slagit sig till ro blir man gärna kvar. Börjar det spritta i benen kan du alltid riva av en rumba eller spela ett parti boule!

Carolinaparken ligger intill universitetsbiblioteket Carolina Rediviva och är en av Sveriges första offentliga parker, anlagd i början av 1800-talet. Parken blev rikskänd under namnet Engelska parken genom Owe Thörnqvists ”Rumba i Engelska parken” och är uppsalabornas självklara oas en varm sommardag. Då erbjuder de stora lärk- och lövträden svalkande skugga där solljuset silas ner genom lövverket i skira kaskader.

Så kallade engelska parker började anläggas i 1700-talets England som en reaktion mot den mer strikta barockstilen. De engelska parkerna ska utgå från naturen och forma ett idealt kulturlandskap. Engelska parkens gräs klipps inte utan får växa fritt och högt hela sommaren till en vacker blomsteräng. I augusti slås gräset med hjälp av en gammeldags slåttermaskin dragen av arbetshästar som i maklig takt lunkar sig igenom parken bit för bit.

I Engelska parken finns flera rymliga picknickbord, om man nu inte väljer att slå sig ner på en filt, och de stora gräsytorerna rymmer både kubb, frisbee, boule och andra lekar. Parken är en del av Slottsstråket som är en promenadstig i området runt Uppsala slott. I väster ligger Uppsala universitets campus för humaniora, bland annat konstvetenskap, litteraturvetenskap och teologi.

Artediparken

– en plats för tämjda O'Djur

VID ÅRUMMET LIGGER EN LITEN PARK som tidigare var parkering. Idag är den hemvist för ett litet bronsdjur som njutningsfyllt lyssnar till skön musik.

Peter Artedi var mycket begåvad och en av Linnés allra närmaste vänner under studietiden i Uppsala. Artedi tros ha betytt mycket för Linnés utveckling och de hade

många intensiva diskussioner om växter, stenar och djur. De delade upp växt- och djurriket mellan sig, lovade varandra evig vänskap och om någon skulle dö före den andre skulle den överlevande publicera den andres vetenskapliga arbete.

Drunknad bland fiskar

Både Linné och Artedi bodde en tid samtidigt i Holland, som då var ett av Europas vetenskapliga centrum. En kväll efter en sen middag föll Artedi ner i en av Amsterdams kanaler och drucknade. Linné sörjde djupt men höll sitt löfte och publicerade Artedis manuskript om hans specialområde fiskar. Under århundradena har Artedis gärning fallit i glömska och namngivningen av parken har bidragit till att lyfta fram hans namn.

Med OD som granne

Artediparken ligger vid Årummet, alldeles invid den ståtliga KFUM-borgen där manskören Orphei Drängar har sin hemvist. Här finns därför Orphei Drängars plats med det lilla ODjuret, en bronsskulptur av uppsalakonstnären Katarina Sundkvist Zohari. ODjuret är inspirerat av grekisk mytologi som berättar att musikkonstens gud Orfeus spelade så vackert att de vilda djuren blev tama.

Rosénparken

– porlande pärla för möten och funderingar

ROSÉNPARKEN ÄR EN LITEN PÄRLA mellan Upplandsmuseet och Saluhallen där du tar en paus från storsdamsdammet. Närheten till Fyrisån och Aspstrappans porlande livlighet ger en extra svalkande känsla under varma sommardagar.

Rosénparken ligger mitt i centrala Uppsala och är en omtyckt mötesplats för att samla tankarna, prata bort en stund på lunchtimmen eller upptäcka ny blomsterprakt vid den porlande bäcken, som också rymmer en fisktrappa för Upplands landskapsfisk aspen.

Rosén – barnläkekonstens fader

Parken restaurerades och återinvigdes 2007 lagom till Linnéjubileet av den världsberömda fotografen Lennart Nilsson. Namnet har parken fått av Nils Rosén von Rosenstein som var en mycket god vän till Linné. Rosén fick 1740 den av Linné hett eftertraktade professuren i teoretisk medicin vid Uppsala universitet. När Linné året därpå fick professuren i praktisk medicin bytte de två tjänst med varandra, eftersom båda egentligen var mer intresserade av den andres specialitet; Linné av botanik och Rosén av sjukvård. Rosén räknas som barnläkekonstens fader eftersom han skrev en banbrytande bok om barns sjukdomar.

Klosterparken

– vindskyddad örtagård med anor från svunnen tid

MITT I CENTRUM, PÅ KLOSTERGATAN mellan gågatan och Fyrisån, finns en liten oansenlig park med spännande medeltidshistoria. Kommer du hit en vår- eller sommar- dag kan du berusas av dofterna från örtagården.

Klosterparken är minnet av en fornlämning efter ett franciskanerkloster som låg här från 1200-talet och fram till 1500-talet. De katolska munkarna, gråbröderna, som kom till Sverige från södra Europa tog hit tekniken att bygga med tegel. De anlade också örtagårdar med medicinalväxter som de tagit med från sydligare länder. Dessa användes bland annat för att bota sjukdomar.

När Gustav Vasa blev kung i Sverige i början på 1500-talet övergick man från den katolska läran till den protestantiska och klostret lades ned. Efter en stadsbrand revs det och byggnadsmaterialet användes bland annat till att bygga Uppsala slott. På vissa ställen i slottet kan man fortfarande se stenar med latinsk inskription som är från klostret.

De gamla ruinerna efter klostret finns kvar under mark och området grävdes bland annat ut 1972. När kvarteret restaurerades i mitten på 1990-talet beslöt man att tydliggöra klostrets historia genom att bygga nya murar som skulle illustrera de gamla. En ny krydd- och medicinalgård anlades också vars växter tros vara liknande de som munkarna odlade. Här finns också fruktträd, vinrankor, rosor, humle och annan växtlighet samt många bänkar och murar där du kan hitta en vindskyddad sittplats i solen från tidiga mars till sena september.

Gud skapade, Linné ordnade.

Gunnar Leches park

– välkommen hit, välkommen hem

GUNNAR LECHES PARK ska göra väntandet trevligare, antingen du ska resa eller möta någon. Den ska också vara en njutningsfull del av alla tiotusentals pendlares vardag och vill gärna välkomna dig till Linnés stad!

Den nyligen anlagda Gunnar Leches park kallades tidigare Järnvägsparken. Precis som Carl von Linné är Gunnar Leche ständigt närvarande i Uppsala. Leche var stadsarkitekt här i nästan 35 år och ritade bland annat stadsdelarna Tuna och Sala backar, Vaksalaskolan och Stadsteatern.

Leches park ger ett första intryck av Uppsala och hälsar besökare välkomna till Linnés stad genom sitt växtinspirerade formspråk. Det gröna bladverket på glaset till busskurerna och blomsterplanteringarna, inspirerade av Linnéträdgårdens ordnade odlingsrutor, ger en bild av Uppsalas identitet samtidigt som det avskärmar från trafiken på Kungsgatan.

Vattenbassängernas konstgestaltningar med artificiellt ljus, utförda av Helena Laukkanen och Gert-Ove ”Tarzan” Wågstam, ökar inte bara känslan av trygghet under de mörka timmarna på dygnet utan ger också parken en känsla av spännande stämning.

1. Artediparken
2. Botaniska trädgården
3. Danmarksvandringen
4. Engelska parken/Carolinaparken
5. Gamla Uppsalavandringen
6. Gottsundavandringen
7. Gränby Linnéminne
8. Gunnar Leches park
9. Husbyvandringen
10. Hågavandringen
11. Jumkilsvandringen
12. Klosterparken
13. Linnémuseet
14. Linnés Hammarby
15. Linnés Sävja
16. Linnéträdgården
17. Rosénparken
18. Stadsträdgården
19. Kunskapsparken i Ultuna
20. Ultunavandringen
21. Universitetsparken
22. Vaksalavandringen
23. Vasaparken/Skolparken
24. Årummet

IDÉ: Samverkansgruppen för Linnés Uppsala
PROJEKTLEDNING: Sofie Blomgren och Åsa Gertz, Destination Uppsala
TEXT: Mia Ulin, Apostel kommunikation AB
FOTO: Sofie Blomgren, Uppsala linneanska trädgårdar, Hans Odöö,
Kalbar, Ana Vera Burin Batarra, Cecilia Bergström, Björn Tingström,
Sofia Bryntse, Nora Adelsköld, Marcus Österman, Carl Fredriksson,
Dan Pettersson, Jenny Svennås-Gillner, Anders Damberg Geobild,
Mats Wilhelm
GRAFISK FORM: Infomedia, Uppsala kommun
TRYCK: Sandvikens tryckeri, 2013

Källor:

Lotta Saetre, Uppsala linneanska trädgårdar, Uppsala universitet
Eva Björn och Cecilia Bergström, Linnémuseet
Kjell-Arne Nilsson, Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Gisella Bengtsson, Uppsala universitet
Agneta Säfsten, Lars Johansson, Karin Åkerblom och
Viviann Blomgren, Uppsala kommun
Sofie Blomgren, Destination Uppsala

Faktaundersökning:

Fil dr Mariette Manktelow, Flora Historica.

Digitala och tryckta källor:

www.uppsala.se	www.linnaeus.se
www.botan.uu.se	www.uu.se
www.slu.se	www.sfv.se
www.linnestigarna.se	www.ne.se
www.gardsoasen.se	www.hembygd.se/danmark/linnes-savja

Linné i Uppsala av Helena Harnesk
Broschyrmaterial från Uppsala kommun, SLU och
Uppsala universitet.
Citat från skrifter och tal av Carl von Linné

Läs mer om öppettider, service och tillgänglighet på www.linneuppsala.se

